

Slovanské hradisko v Mikulčiciach, Kostol sv. Margity v Kopčanoch a jeho okolie sú výnimočným svedectvom o kultúre významného zaniknutého západoslovanského štátneho útvaru, Veľkomoravskej ríše (Veľká Morava), ktorá počas celého jedného storočia silno ovplyvňovala politické i hospodárske dianie vtedajšej stredovýchodnej Európy.

Historické súvislosti

Mikulčicko-Kopčianska aglomerácia bola jednou z kľúčových centier štátu Veľkej Moravy. Táto ranostredoveká aglomerácia nepredstavovala súvislo osídlenú plochu. Štruktúra osídlenia bola do značnej miery určovaná prírodnými podmienkami údolnej nivy. Hoci tu v 8.- 9. storočí neexistovali pravidelné povodne, aké sú známe z obdobia neskorého stredoveku a novoveku, vtedajšie obyvateľstvo prednostne vyhľadávalo vyvýšené polohy. Takéto miesta sa nachádzali najmä na piesčitých dunách, ktoré sa tvorili vyvievaním zo štrkopieskovej bázy riečného údolia. Na dunách sa sústredil hlavný život v praveku i ranom stredoveku.

Mikulčicko-kopčianska aglomerácia je nominovaná na zápis do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Na Slovensku do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO patria tieto územia s univerzálnymi kultúrno-historickými hodnotami: Banská Štiavnica, Spišský hrad s okolím, Bardejov a Vlkolínec. Všetky uvedené kultúrne hodnoty Slovenskej republiky sú prezentované na stránkach www.cestaunesco.sk

Vymedzenie územia zápisu do UNESCO

Územie nominované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva je topograficky ohraničené pôvodnou prístupovou komunikáciou ku kostolu z juhovýchodu, zachovanou časťou východného ramena Moravy z juhozápadu a hlavným tokom rieky zo západu. Na severozápade je nominované územie vymedzené hranicami pozemkov v miestnej časti nazývanej Za Novou Struhou a západným okrajom vodného kanálu Tvrdonice – Holíč, označovaného v mapových podkladoch pôvodne ako Struha, dnes Nová Struha. Severovýchodnú časť územia ohraničuje barokové Kačie jazero s Kačím kanálom.

Územie nominované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva obsahuje tiež areál barokového hospodárskeho dvora, ľudovo nazývaného Kačenáreň, v ktorom dominuje barokový objekt ústrednej budovy - horárne. Tu sa plánuje s vybudovaním správy a návštevníckeho centra pre slovenskú časť nominovaného územia.

Významné objekty

Kostol sv. Margity Antiochijskej

Kostol sv. Margity sa nachádza v inundácii rieky Moravy na území obce Kopčany v juhozápadnej časti Slovenskej republiky, asi 1,5 km východne od jadra aglomerácie v Mikulčiciach, na juhozápadnom výbežku najvýraznejšej duny východnej časti Mikulčicko-Kopčianskej aglomerácie označovanej aj miestnym názvom „Za jazerom pri svätej Margite“.

Kostol je jednodňová stavba s nepravidielným obdĺžnikovým presbytériom. Prechod medzi presbytériom a loďou je jednoduchý, bez víťazného oblúka. Celkové rozmery stavby sú 11,9 x 5,21 m. Základným stavebným materiálom sú tenké pieskovcové dosky z miestnych lomov. Murivo stien dosahuje hrúbku 60 cm.

Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch je jediným autentickým, v hmote, forme, dizajne,

materiále, takmer kompletne zachovaným veľkomoravským kostolom s pôvodným využitím a funkciou. Počas svojho vývoja kostol prešiel viacerými stavebnými etapami, ktoré však zachovali jeho veľkomoravskú podstatu. Pri kostole sa od najstarších dôb nachádzalo pohrebisko, z ktorého niekoľko hrobov bolo zistených archeologickým výskumom.

Výnos o ochrane – Kostol sv. Margity Antiochijskej číslo: MK-406/95-400 z roku 1995 vyhlasuje Kostol sv. Margity Antiochijskej za kultúrnu pamiatku.

Kostol je staticky zabezpečený, s novým strešným plášťom. Exteriérové fasády s výnimkou západnej časti sú reštaurované. Ostatné časti kostola s cintorínom sú v štádiu projektovania. Budú navrhnuté v súvislosti s celkovou koncepciou česko-slovenského archeologického parku Kopčany - Mikulčice, ktorý bol v roku 2006 prezentovaný všetkým zúčastneným stranám . Obec Kopčany na svoje náklady udržiava jestvujúce prístupové komunikácie ku kostolu.

Cintorín

Okolo kostola je cintorín s hrobmi z 9.-17./18. storočia. Z pôvodnej úpravy hrobov sa zachovali neopracované kamenné náhrobné dosky, aké sa v tomto regióne používali na označovanie polohy hrobov v 11.-13. storočí. Veľkosť cintorína nie je známa. Jeho plochu v 18. storočí naznačuje veľkosť parcely, na ktorej kostol stojí. Cintorín je v súčasnosti (2007) neupravený, pokrytý trávnatým porastom.

Hospodársky dvor – Kačenáreň

Jedná sa o pozostatky unikátneho podniku na chov rýb a odchyt divých kačíc, dodnes ľudovo nazývaného Kačenáreň. Bol založený v roku 1736 Františkom Lotrinským pre potreby cisárskeho dvora vo Viedni. Hospodársky dvor Kačenáreň sa skladal z dvoch častí – z umelého jazera na chov kačíc a z komplexu budov horárne.

Jazero

Jazero so sústavou kanálov bolo vybudované v tvare obdĺžnika s plochou 14 400 m². Brehy boli vydláždené veľkými plochými kameňmi. Z rohov rybníka ústili krivé kanály, ľudovo nazývané choboty v tvare polmesiaca. Oblúky chobotu boli z vrb. Na oblúkoch boli podľa holandského vzoru natiahnuté siete. Okolo jazera bola lúka s vysadenými ovocnými stromami. Jazero obtekal z troch strán potok. Zo štvrtej strany ho obtekala riečka Struha. Zo Struhy bol prítok vody do jazera.

Prevádzka odchytu kačíc a Kačenárne trvala nepretržite 182 rokov , až do roku 1918. Okolie jazera je v súčasnosti nevyužívané a je zarastené náletovou zeleňou.

Okolie jazera je zároveň považované za plochu s množstvom archeologických nálezov z veľkomoravského obdobia.

Kačenáreň – budovy

Druhou časťou areálu tzv. Kačenárne boli obytné a hospodárske budovy. V súčasnosti stojí iba hlavná budova v tvare L – tzv. horárne. . Boli tam tri izby, kuchyňa, chodba, komora na odkladanie mŕtvych kačíc a sklad obilia. Vo dvore stála stodola a stajne. V strede všetkých budov bol dvor so studňou. Celý priestor uzatváral murovaný plot s bránou.

Objekty sa v súčasnosti nachádzajú v stave ruiny. Okolie týchto budov je zároveň považované za plochu s množstvom archeologických nálezov z veľkomoravského obdobia. Celý areál jazera a hospodárskeho dvora bude v budúcnosti pamiatkovo obnovený.

V nominovaných miestach sa koncentrujú informácie o ekonomickej a politickej úlohe veľkomoravských centier v stabilizačnom procese ranostredovekých štátov strednej Európy. Základným rysom, ktorý podčiarkuje výnimočné postavenie Mikulčicko-Kopčianskej aglomerácie, je prítomnosť murovanej monumentálnej cirkevnej či svetskej architektúry, objavenej v nezvyklom počte a kvalite. Je dokladom najvýznamnejšieho obchodného centra vtedajšieho sveta.

Súčasnosť

Pre slovenskú časť Mikulčicko-Kopčianskej aglomerácie bol spracovaný návrh na vyhlásenie za Pamiatkovú zónu (pamiatková zóna Kopčany - územie s kostolom sv. Margity Antiochijskej, jeho okolie a nárazníková zóna tohto územia) podľa § 17, ods. 2 zákona č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu a odovzdaný dňa 19.7.2007 na Ministerstvo kultúry SR. Právoplatnosťou návrhu na vyhlásenie územia z júna 2008 sa stala Mikulčicko-Kopčianska aglomerácia Pamiatkovou zónou.

Na slovenskej strane je forma prezentácie nominovaného územia ako celku predmetom ďalších stupňov projektovej dokumentácie v nadväznosti na urbanistickú štúdiu doc. Gregorovej a kol., a to koordinovane v spolupráci s českou stranou tak, aby vytvorili výrazovo jednotný celok. Vzhľadom na rastúci záujem verejnosti a zvyšujúcu sa návštevnosť miesta bol v roku 2006 inštalovaný v obci a pri vlastnom objekte kostola dočasný informačný systém o mieste a význame kostola. Kostol bol zapojený do turistických trás a prístupové komunikácie vyznačené turistickými značkami.

Mikulčicko-kopčianska aglomerácia je nominovaná na zápis do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. V roku 2007 Pamiatkový úrad SR v spolupráci s Národným památkovým ústavom ČR spracovali a odovzdali dokumentáciu k nominácii na zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Na území archeoparku sa spracovávajú jednotné česko-slovenské projekty. Iba tak sa zabezpečí bezhraničné chápanie problému v zmysle pôvodnej, bezhraničnej kultúrno-historickej situácie - tak v období Veľkej Moravy ako aj v Rakúsko-Uhorsku, v dobách, ktorých prejavy sa budú v koncepcii archeoparku prezentovať.

Budúcnosť

S veľkoplošným výskumom sa v tejto časti Mikulčicko-Kopčianskej aglomerácie v budúcnosti nepočíta. Vždy bude vybraná vedecko-výskumná vzorka, ktorá potvrdí alebo vyvráti predpoklady odborníkov. Doteraz bolo odkrytých iba 6 hrobov, z ktorých kostry a nálezy sú deponované v Záhorskom múzeu v Skalici.

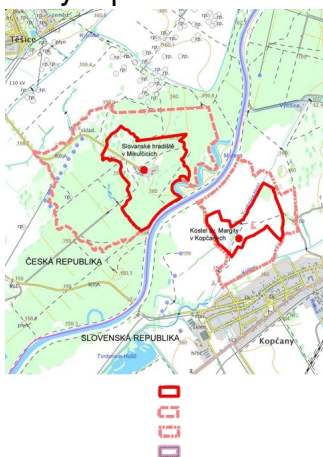
Hodnoty Mikulčicko-kopčianskej aglomerácie

Pamiatky Veľkej Moravy: Slovanské hradisko v Mikulčiciach - Kostol sv. Margity v Kopčanoch sú výnimočným svedectvom o kultúre významného zaniknutého západoslovanského štátneho útvaru Veľkomoravskej ríše, ktorá po celé jedno storočie výrazne ovplyvňovala politické i hospodárske dianie vtedajšej stredovýchodnej Európy a po jej zániku na jej tradície naďalej nadväzovali ranostredoveké štáty, ktoré preukázali už väčšiu stabilitu.

Mikulčicko-Kopčianska aglomerácia je jedinou, relatívne neporušenou lokalitou s výnimočným prípadom aglomerácie mestského charakteru a súčasne rezidencie vládnucej dynastie ranostredovekého kresťanského štátu, dochovanej v autentickej archeologizovanej podobe z 9. storočia.

V Zozname svetového dedičstva takáto pamiatka nie je zatiaľ zastúpená a nie je ani súčasťou indikatívnych zoznamov iných krajín

Kombinácia potenciálu územia z obdobia Veľkej Moravy s potenciálom kultúrnej barokovej krajiny: Potenciál barokovej krajiny vznikol zásluhou hospodárskych aktivít Františka Lotrinského, manžela Márie Terézie, kedy územie dnešných Kopčian zažívalo nebývalý hospodársky rozvoj. V obci sa postavila monumentálna budova Žrebčina, určená na chov koní pre cisársky dvor a komplex - Kačenáreň s rybníkom a sústavou kanálov, ktoré slúžili na chov a odchyt divých kačíc. Najvýznamnejším objektom bol areál Kaštieľa v Holíči, koncipovaného pôvodne ako vodný hrad, s príľahlým francúzskym parkom a bažanťou. Kaštieľ bol so spomínanými hospodárskymi objektmi v Kopčanoch ako aj so samotnou obcou pospájaný komunikáciami s alejmi. V súčasnosti sú objekty Kaštieľa a Žrebčina vyhlásené za NKP spolu s ochranným pásmom. Ruina Kačenárne a technické dielo rybníka sú vytipované na zápis za NKP.

Zdroj: Národní památkový ústav (Česká republika), Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. 2007. Pamiatky Veľkej Moravy, Slovanské hradisko v Mikulčiciach Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch: dokumentácia k nominácii na zápis do Zoznamu svetového dedičstva.